

## Ա Ռ Ա Ջ Ա Ր Ա Ն

Տասնամյակներ շարունակ Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի արևելագիտության ինստիտուտը հրատարակում է «Մերձավոր և Միջին արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ» մատենաշարը: Քառորդ դարի ընթացքում ինստիտուտի արաբագիտների, թուրքագետների, իրանագետների և քրդագետների ջանքերով հրատարակվել է մատենաշարի տասնհինգ հատոր, որտեղ գլխաված են մենագրական ուսումնասիրություններ, հոդվածներ, հաղորդումներ և գիտական բնույթի այլ նյութեր: Մատենաշարի հրատարակությունը, որը կրել է ոչ թե պատահական, այլ ծրագրված, պարբերական բնույթ, մի կողմից խթանել է արևելագիտական ուսումնասիրությունները մեր հանրապետությունում, իսկ մյուս կողմից՝ հարազատորեն արտացոլել, ինչպես հայելու մեջ, հայ արևելագիտության մակարդակը, նրա առջև կանգնած խնդիրները և զարգացման ուղղություններն ու հեռանկարները: Եվ եթե մեր հանրապետությունում ստեղծվել է պրոֆեսիոնալ արևելագետների մի բույլ, որով մենք իրավամբ հպարտանում ենք, ապա դրանում նշանակելի է սույն մատենաշարի, ինչպես նաև ինստիտուտի կողմից հրատարակվող «Հին Արևելք» և «Կովկաս և Ռյուզանգիա» մատենաշարերի դերը:

Նման մատենաշարի հրատարակումը բացառիկ երևույթ էր ոչ միայն մեր հանրապետությունում, այլև նախկին խորհրդային հանրապետություններում: Ադրբեջանում, Վրաստանում, Ռազբեկաստանում, Տաջիկստանում և մյուս հանրապետություններում գործող ոչ մի արևելագիտական կենտրոն չի ունեցել նման բնույթի հրատարակություն:

ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի կողմից հրատարակվող «Մերձավոր և Միջին արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ» մատենաշարը մեծ հեղինակություն է վայելում արևելագետների

լայն շրջանակներում, որին մեծապես նպաստել է նրանում հրատարակված նյութերի գիտական բարձր մակարդակը, ինքնատիպությունը, հեղինակների սեփական մոտեցումները քննարկվող պրոբլեմների նկատմամբ, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ նրանում զետեղված աշխատությունները հրատարակվել են ոչ միայն հայերեն, այլև ռուսերեն, շատ հաճախ ունենալով անգլերեն, երբեմն նաև արևելյան լեզուներով ամփոփումներ: Դա ընդլայնել է ընթերցողների լսարանը:

Այդ հեղինակության մասին է վկայում նաև այն հանգամանքը, որ Մոսկվայի և Լենինգրադի շատ արևելագետներ մեծ հաճույքով տպագրվել են մատենաշարի տարբեր հատորներում:

Մատենաշարի վերջին՝ 15-րդ հատորը լույս է տեսել 1989 թ., որից հետո այն ընդհատվել է: Դա կապված էր այն արմատական փոփոխությունների հետ, որ տեղի ունեցան 80-ական թվականների վերջերին և 90-ական թվականների սկզբներին: Մենք նկատի ունենք ԽՍՀՄ-ի փլուզումը և Հայաստանի անկախ Հանրապետության կազմավորումը, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական փոփոխությունները և նոր իրադրության ստեղծումը, որ հաջորդեց դրան: Երիտասարդ հանրապետությունը հայտնվեց բացառիկ դժվար կացության մեջ, որի հետևանքով խիստ սահմանափակվեցին գիտությունը ֆինանսավորելու հնարավորությունները: Դա արտահայտվեց նաև գիտական ուսումնասիրությունների հրատարակման հարցում:

Այժմ Արևելագիտության ինստիտուտը վերսկսում է «Մերձավոր և Միջին արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ» մատենաշարի հրատարակությունը՝ ընթերցողի դատին հանձնելով 16-րդ հատորը: Նրա հրատարակումը հնարավոր եղավ հայրենի գիտությանը նվիրված հովանավորների օգնության շնորհիվ, որոնց հայ արևելագետները իրենց երախտագիտության խոսքն են ուղղում:

Կցանկանալինք լուսաբանել մի կարևոր հարց ևս:

ԽՍՀՄ-ի քայքայումից և Հայաստանը անկախ պետություն հռչակվելուց հետո, փոխվեց հայ արևելագիտության կարգավիճակը: Մինչ այդ հայ արևելագիտությունը կազմում էր ընդհանուր խորհրդային արևելագիտության օրգանական մասը, որի հիմնական ուղղությունները և խնդիրները սահմանվում էին Մոսկվայում, համապատասխան կուսակցական և կառավարական մար-

մինների կողմից, Ի՞նչ հայ արևելագետները հարկադրված էին մեր աղդային խնդիրների հետ կապված պրոբլեմները «հարմարեցնել» վերուստ սահմանված դրույթներին և «խցկել» նրանց շրջանակների մեջ:

Այժմ դրան վերջ է տրված: Հայ արևելագիտությունը դարձել է հայ ազգային գիտական ուղղություններից մեկը, որի խնդիրները լուծվում են հրեանում, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայում, նրա Արևելագիտության ինստիտուտում՝ ելնելով մեր անկախ պետության, մեր ժողովրդի ազգային շահերից:

Հայ արևելագիտությունը, պահպանելով տեսական գիտությանը բնորոշ բոլոր գծերը, որոշ իմաստով ձեռք է բերել կիրառական գիտության հատկանիշներ: Դա կապված է այն հանգամանքի հետ, որ Հայաստանի Հանրապետությունը, որպես անկախ պետություն, վարում է իր սեփական արտաքին քաղաքականությունը, որի մեջ սկզբունքային տեղ է գրավում Մերձավոր և Միջին արևելքը, որը, ըստ էության, Հայաստանի անմիջական քաղաքական կենսատարածքն է: Հայաստանի համար առաջնակարգ նշանակություն ունեն հարաբերությունները Թուրքիայի, Իրանի, արաբական երկրների, Ադրբեջանի և Վրաստանի հետ: Իսկ ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի գիտաշխատողները ուսումնասիրում են այս տարածաշրջանի վերոհիշյալ երկրների պատմությունը՝ հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը:

Հետևաբար նրանց ուսումնասիրությունները, եզրակացությունները, հիմնավորումները, առաջարկությունները և կանխագուշակումները և այլն, գործնական նշանակություն կարող են ունենալ մեր հանրապետության արտաքին քաղաքականության մշակման և իրականացման տեսանկյունից: Միջազգային փորձը վկայում է, որ մեր ժամանակներում արդյունավետ կերպով իրականացվում է յուրատեսակ դաշինք պետության (կառավարության կամ այլ համապատասխան մարմինների) և գիտության միջև: Եվ ուժեղ է այն պետությունը, որը, բացի այլ գործոններից, իրականացնում է լայնածավալ դաշինք գիտության հետ և հենվում նրա նվաճումների վրա:

Հայ արևելագիտությունը գտնվում է այդ գործընթացի սկզբում և նրա նոր կարգավիճակը արդեն իր արտացոլումն է գտել

ընթերցողի ուշադրությանը ներկայացվող սույն ժողովածուի ա-  
ռանձին հոդվածներում:

«Մերձավոր և Միջին արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ»  
մատենաշարը թևակոխում է իր գոյության երկրորդ՝ նոր փուլը:  
Հավատացած ենք, որ այն նույնպես արդյունավետ կլինի, ինչ-  
պես առաջին փուլը:

Բարի երթ:

ՆԻԿՈԼՍՑ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ առևտրափառության ինստիտուտի տնօրեն,  
պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր